

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра міжнародного права та міграційної політики

Міждисциплінарна курсова робота на тему:
ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У МІЖНАРОДНОМУ
ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Студента III курсу МП-31 групи
Галузь знань 29 Міжнародні відносини
Спеціальність 293 Міжнародне право
_____ Огороднік В.М.

(прізвище та ініціали)

Керівник кандидат юридичних наук,
доцент

Журковська Я.М.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії:

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Тернопіль 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I ПОНЯТТЯ ТА ПРИРОДА АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ	5
1.1 Зміст поняття авторського права	5
1.2 Теоретичне обґрунтування питань охорони та захисту авторського права в міжнародному приватному праві	9
Висновки до розділу I	14
РОЗДІЛ II ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ	16
2.1 Міжнародно-правова охорона авторського права та суміжних прав	16
2.2 Захист авторських і суміжних прав за законодавством України	23
Висновки до розділу II	27
РОЗДІЛ III ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА	29
Висновки до розділу III	34
ВИСНОВКИ	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність проблеми. З активним розвитком інформаційних технологій науково-дослідницької діяльності, створенням мистецьких творів та активного розвитку обігу і використання об'єктів інтелектуальної власності в міжнародному просторі виникла потреба в правовому регулюванні надбань людства.

Авторське право в правовій системі гарантує захист прав інтелектуальної власності. Кожен громадянин має певний творчий потенціал. Результатом конкретної творчої діяльності людини є інтелектуальна власність. Кожен автор або власник творчого твору має право контролювати його використання та отримувати відповідну винагороду за його використання, але цьому може завадити неправомірне привласнення інтелектуальної власності інших осіб. Охорона різноманітних об'єктів інтелектуальної власності та їх правомірне використання, зокрема інтелектуальної власності, регулюється авторським правом. Питання захисту прав інтелектуальної власності поширюється майже на всі сфери суспільного життя. Тому воно відіграє дуже важливу роль в економічному розвитку будь-якої країни.

Це призводить до пошуку механізмів охорони та правового використання різноманітних об'єктів інтелектуальна власність, особливо тих, що регулюють авторські та приватно правові відносини з іноземними державами, що визначає актуальність даної теми.

Аналіз останніх досліджень та наукових праць. Дослідженням питань захисту авторського права в різні періоди займалися такі видатні вчені, як: Святоцький О.Д., Рудник Т.В., Штефан О., Різник Ю.С., Чернецький І.Є., Фучеджі В.Д., Ганеліна К.І., І. Ващенко, С. Клейменової, М. Селіванова, Є. Суханова, Р. Шишки та інші відомі науковці.

Метою міждисциплінарної курсової роботи є особливості захисту авторських прав у міжнародному приватному праві.

Відповідно до мети визначимо такі **завдання**:

- висвітлити зміст поняття авторського права в міжнародному приватному праві;
- теоретично обґрунтувати питання охорони та захисту авторського права в міжнародному приватному праві
- розкрити особливості правового регулювання захисту авторських прав у міжнародному приватному праві;
- охарактеризувати особливості міжнародно-правової охорони авторського права;
- проаналізувати міжнародно-правову охорону суміжних прав;
- дати оцінку захисту авторських і суміжних прав за законодавством України;
- проаналізувати цивільно-правову відповідальність у системі способів захисту авторського права.

Об'єкт дослідження є система законодавства та суспільні відносини, що виникають в результаті використання об'єктів інтелектуальної власності в міжнародному приватному праві.

Предмет дослідження – механізми охорони авторського права в міжнародному приватному праві, проблеми та шляхи вдосконалення діючого механізму та законодавства в даній сфері.

Міждисциплінарна курсова робота складається з вступу, трьох розділів та висновків.

РОЗДІЛ І ПОНЯТТЯ ТА ПРИРОДА АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

1.1 Зміст поняття авторського права в міжнародному приватному праві

Фундаментальні зміни в економічній, політичній і соціальній структурах та стрімкий науково-технічний прогрес призвели до переосмислення статусу та ролі авторського права.

Авторське право в правовій системі гарантує захист прав інтелектуальної власності. Кожен громадянин країни має певний творчий потенціал. Результатом конкретної творчої діяльності людини є інтелектуальна власність. Автора бо власник конкретного творчого твору має право контролювати його використання та отримувати відповідну винагороду.

Однак неправомірне привласнення чужої інтелектуальної власності може стати на заваді цьому. На це є багато причин, найважливішою з яких є глобальний науково-технічний прогрес, який продовжує залишатися рушійною силою багатьох питань авторського права для певних суб'єктів.

Сучасні юристи дають таке визначення порушення авторського права: порушення авторського права – це діяння, спрямоване на неправомірне використання чужого об'єкта права інтелектуальної власності і вчинене умисно особою, яка усвідомлює, що таке використання є неправомірним, з метою отримання матеріальної вигоди. Порушення авторських прав може мати місце в договірних або позадоговірних відносинах. При цьому у разі порушення умов договору про використання авторських прав застосовуються санкції, передбачені чинною угодою. У разі порушення договору, а також коли в договорі непередбачені конкретні санкції, особа, права якої були порушені, може вдатися до засобів правового захисту, передбачених законодавством України.

В об'єктивному сенсі авторське право - це сукупність правових норм, що регулюють відносини, які виникають у зв'язку зі створенням і використанням літературних, художніх і наукових творів. У суб'єктивному сенсі це сукупність

прав, які належать автору або його правонаступникам у зв'язку із створенням і використанням твору літератури, науки, мистецтва.

Завдання авторського права — створити найбільш сприятливі правові умови для творчої діяльності, забезпечити доступність результатів цієї діяльності для всього суспільства. Його основний принцип — поєднання інтересів автора та інтересів суспільства в цілому. Авторське право проголошує і забезпечує широкий захист особистих (немайнових) і майнових прав авторів.

Авторське право в цілому, маючи спільні ознаки з іншими складовими частинами права інтелектуальної власності, має законодавчий характер та автономію на національному рівні, а також незалежність згідно з міжнародним правом, має наукову автономію, оскільки забезпечує принципи та рішення, необхідні для регулювання різноманітних фундаментальних питань.

Поняття суб'єктів авторського права. Права на твір належать його автору, тобто людині, яка написала книгу, картину, музичний, скульптурний чи аудіовізуальний твір. Авторами наукових, літературних і художніх творів можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства. Поняття «автор твору» і «суб'єкт авторського права» не є тотожними за змістом і значенням. Як уже зазначалося, автором твору може бути лише його творець, тобто фізична особа незалежно від віку.

Авторське право прийнято називати первісним, а авторське право правонаступників - похідним.

Авторське право на твори, вперше оприлюднені в Україні, а також на твори, які не були оприлюднені, але існують в Україні в певній об'єктивній формі, належить автору, його спадкоємцям та іншим правонаступникам не залежно від їх громадянства (стаття 8 Закону про авторське право). Закон також надає авторське право авторам та їхнім правонаступникам творів, які в перше оприлюднені закордоном або існують в об'єктивній формі, але є громадянами України або мають постійне місце проживання в Україні (частина 1 статті 9 Закону про авторське право і суміжні права).

Закон про авторське право також поширюється на авторів, чії твори були вперше оприлюднені в іншій країні, а потім опубліковані в Україні протягом 30 днів, незалежно від громадянства чи постійного місця проживання автора.

За іншими особами авторське право на твори, вперше оприлюднені або доступні в об'єктивній формі на території іноземної держави, визнається відповідно до міжнародних договорів або угод, учасницею яких є Україна.

Авторське право іноземного правонаступника вітчизняного автора визнається в Україні, якщо воно передане в порядку, встановленому законодавчими або іншими нормативно-правовими актами.

Процедура передачі права українського автора на використання його твору за кордоном також передбачена українським законодавством і може здійснюватися через Українське агентство з авторських і суміжних прав (УААСП).

У зв'язку з приєднанням до Бернської конвенції про охорону авторського права Україна взяла на себе зобов'язання за цією Конвенцією. Відповідно до положень Конвенції, кожна держава-учасниця Конвенції повинна забезпечувати громадянам інших держав-учасниць Конвенції таку ж охорону авторського права, як і своїм власним громадянам. Цей важливий законодавчий акт гарантує захист прав вітчизняних авторів і забезпечує кращу правову основу для використання вітчизняних творів за кордоном. Бернська конвенція також застосовується до музичних, кінематографічних та художніх творів.

Суб'єктом вторинного авторського права є фізична або юридична особа, якій авторське право передано на підставі цивільно-правового договору відповідно до статті 9 частина 3 Закону про авторське право і суміжні права. Крім того, авторське право може переходити від автора чи іншої особи, яка має авторське право, до інших фізичних і юридичних осіб або до держави в порядку спадкування (стаття 32 Закону про авторське право і суміжні права). Спадкоємці мають право захищати авторство на твір і перешкоджати перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, а також іншим посяганням на твір, які можуть завдати шкоди честі чи репутації автора.

Відповідно до статті 31 Закону, авторське право діє за життя автора і протягом 70 років після його смерті. Однак ця ж стаття передбачає винятки із загального правила:

1. Авторське право на твір є чинним з моменту створення твору.
2. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір спливає через 70 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком смерті автора.
3. Для творів, оприлюднених анонімно або під псевдонімом, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір спливає через 70 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком, в якому твір було оприлюднено. Якщо взятий автором псевдонім не викликає сумніву щодо особи автора або якщо авторство твору, оприлюдненого анонімно або під псевдонімом, розкривається не пізніше ніж через 70 років після оприлюднення твору.
4. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір, створений у співавторстві, спливає через 70 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком смерті останнього співавтора. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на аудіовізуальний твір спливає через 70 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком смерті останнього з авторів.
5. У разі якщо твір у його повному обсязі оприлюднюється не одночасно, а послідовно у часі томами, частинами, випусками, серіями тощо і строк чинності майнових прав інтелектуальної власності починається з дати, коли твір був правомірно оприлюднений, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на такий твір визначається окремо для кожної оприлюдненої частини твору.
6. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір помертньо реабілітованого автора спливає через 70 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком реабілітації автора.

7. Якщо твір, для якого строк чинності майнових прав інтелектуальної власності обчислюється не від смерті автора (одного із співавторів або одного з авторів), не був правомірно оприлюднений протягом 70 років з дня його створення, чинність майнових прав інтелектуальної власності на такий твір припиняється.

8. Будь-яка особа, яка вперше правомірно оприлюднить неоприлюднений твір після закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на нього, користується охороною, що є рівноцінною охороні майнових прав інтелектуальної власності на твір. Строк чинності таких прав становить 30 років від дати першого правомірного оприлюднення - для творів науки та творів критичного характеру, 25 років від дати першого правомірного оприлюднення - для всіх інших творів.

9. Особисті немайнові права автора охороняються безстроково [13].

1.2 Теоретичне обґрунтування питань охорони та захисту авторського права в міжнародному приватному праві

Питання захисту авторських прав з'явилося наприкінці 19 століття, літературні та інші художні твори використовувались без попередньої згоди автора або розповсюджувалися без неї. Першим елементом механізму міжнародної системи охорони авторського права є Бернська конвенція. Бернська конвенція (Паризька конвенція від 24 липня 1886 року). Всесвітня конвенція про авторське право від 6 вересня 1952 року (Женевська конвенція). Всесвітня конвенція про авторське право від 6 вересня 1952 року. Бернська конвенція застосовується до більшості «класичних» об'єктів авторського права, але не приділяє особливої уваги сучасним об'єктам авторського права, таким як комп'ютерні програми. Однак, країни, які є учасниками даної Конвенції є між собою своєрідним міжнародним співтовариством для взаємного захисту авторських прав. Варто зазначити, що при визначенні об'єкта охорони Договірні

Сторони беруть за основу країну походження твору, тобто територіальний принцип. Тобто, країну походження (країна, в якій твір був вперше опублікований). Максимальний строк охорони авторського права - все життя автора і 70 років після смерті автора. Водночас, термін охорони авторських прав скорочено для перекладів, фільмів, фотографій та інших об'єктів, але країни-учасниці мають право встановлювати більший строк охорони [2].

Питання захисту прав інтелектуальної власності стало пріоритетним напрямком розвитку законодавства та створення відповідних організаційних і судових структур.

Воно стало пріоритетним напрямком для створення судових структур. У цьому питанні є два аспекти. Перший полягає в тому, що воно стосується захисту прав інтелектуальної власності іноземних власників. Другий-це захист прав вітчизняних власників (переважно авторів).

Відповідно до пункту 8 ст. 2 Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, членом якої є Україна, «інтелектуальна власність» включає права, пов'язані з: літературними, художніми та науковими творами; виконавська діяльність артистів, звукозапис, радіо- і телепередача; винаходи в усіх сферах людської діяльності, наукові відкриття; промислові зразки; товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та товарні знаки; захист від недобросовісної конкуренції, а також усі інші права, пов'язані з інтелектуальною діяльністю у промисловій, науковій, літературно-мистецькій сфері [6].

Захист авторських прав є перш за все одним із методи стимулювання творчої діяльності, збагачення та поширення національної культурної спадщини. Відповідно до Бернської конвенції, чим вищий рівень захисту авторського права, тим більший стимул для авторів і тим більша кількість інтелектуальних творів у тим більший авторитет цієї країни. Досить об'єктивно судити про кожного учасника інтелектуальна діяльність, крім отримання винагороди (за продукт своєї діяльності), бажає бути повноцінною захищений від порушення авторських прав. Ось чому кожна країна встановлює свою норму авторського права

відповідно до мети, яку вона ставить перед собою в даній сфері. Однак, незважаючи на відмінності, різні сфери між законами різних країн, це не виключає можливості співпраці між ними та взаємного захисту авторські права своїх громадян. Між всіма країнами Європейського Співтовариства існує конвенційне положення про те, що авторські права, набуті на території однієї країни, не отримують автоматичного визнання на території другої. Це положення пояснюється його територіальним характером. Чинність цих прав в інших країнах залежить від правил, встановлених цими країнами. Сфера дії національних законів про авторське право обмежується територією держави, в якій ці закони були прийняті.

Зазвичай, об'єкти інтелектуальної власності виходять за межі певної держави.

Ця об'єктивна ситуація доводить, що гарантувати повноцінний захист авторських прав лише національним законодавством неможливо. Тому захист іноземного авторського права може бути досягнутий шляхом укладення двосторонніх та багатосторонніх угод між державами або іншими суб'єктами публічного права.

Наразі основними складовими структури міжнародної системи охорони авторського права є Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (Паризька конвенція від 24 липня 1971 року) [2] та Всесвітня конвенція про авторське право (Всесвітня конвенція) [10] від 6 вересня 1952 року (Женевська конвенція). Преамбула Бернської конвенції декларує, що її метою є «охорона прав авторів на літературні та художні твори найбільш ефективним і одноманітним способом». Основними принципами Бернської конвенції є

1) національний режим, відповідно до якого твори, створені в одній із країн-членів конвенції, одержують у всіх інших країнах-членах таку саму охорону, яку ці країни надають власним громадянам;

2) принцип автоматичної охорони, відповідно до якого національний режим не залежить від будь-яких формальних умов, тобто охорона надається автоматично і не зумовлюється формальними умовами реєстрації, депонування тощо.

Тобто твір українського письменника, виданий у Франції, підлягає такій самій охороні як і твори французьких письменників, оскільки обидві країни є членами Паризького Союзу;

3) принцип незалежності охорони, відповідно до якого права іноземного автора із країни-члена Союзу охороняються в іншій країні-члені Союзу, незалежно від того, чи вони охороняються на батьківщині походження твору. Бернська конвенція становить систему міжнародного регулювання авторського права і є обов'язковою для країн-учасниць, але не є єдиною міжнародною угодою в галузі авторського права. Поряд з цією конвенцією існує Всесвітня конвенція про авторське право. Існує Договір про авторське право. Основною метою Договору про авторське право є встановлення універсального режиму охорони і захисту літературних, наукових і художніх творів у міжнародному масштабі. Конвенція охоплює такі види творів, що охороняються авторським правом, музичні твори, драматичні твори, кінематографічні твори, картини, малюнки та скульптури.

Наразі на особливу увагу заслуговують такі міжнародні інструменти, як Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі-Угода ТРІПС) суттєво змінила підхід до захисту прав інтелектуальної власності в усьому світі. Угода ТРІПС є складовою частиною Угоди СОТ (Світової організації торгівлі), яка набрала чинності з 1 січня 1995 р. [12]. Сторони Угоди ТРІПС зобов'язуються дотримуватися положень Угоди ТРІПС і застосовувати системи, викладені в Угоді ТРІПС і застосовувати систему, передбачену Угодою ТРІПС. В Угоді використовується термін «громадяни». Цей термін відноситься до фізичних та юридичних осіб. Фундаментальними принципами Угоди є також принцип національного режиму та принцип режиму найбільшого сприяння. Цей принцип регулює пільги, привілеї, імунітети або недоторканність, що надаються однією державою громадянам іншої держави.

Значна частина Угоди присвячена захисту прав інтелектуальної власності. Угода передбачає загальні цивільні та кримінальні засоби захисту прав

інтелектуальної власності. У Статті 41 Угоди проголошується, що законодавства всіх країн–членів Угоди мають обов’язково у своїх національних законодавствах передбачити ті засоби і способи захисту прав інтелектуальної власності, що передбачені Угодою. При цьому передбачаються запобіжні, термінові і невідкладні заходи побудова ефективних превентивних заходів проти порушень прав інтелектуальної власності.

Для того, щоб створити ефективні превентивні заходи проти порушень прав інтелектуальної власності, судові органи повинні бути наділені повноваженнями

- вилучати товари з комерційних каналів без компенсації вилучати товари, що порушують права інтелектуальної власності, з комерційних каналів без будь-якої компенсації;

- якщо це не суперечить конституційним принципам, видавати розпорядження про знищення товарів, вироблених з порушенням прав інтелектуальної власності, якщо це не суперечить конституційним принципам;

- видавати розпорядження про знищення товарів, вироблених з порушенням прав інтелектуальної власності, якщо це не суперечить конституційним принципам;

- вилучення з обігу без компенсації матеріалів та обладнання, що використовуються у виробництві контрафактних товарів, які порушують права інтелектуальної власності. При розгляді таких справ слід враховувати обґрунтованість порушення, санкції, застосовані до порушника, та інтереси третіх осіб.

Хоча Угода ТРІПС забезпечує мінімальну матеріальну гарантію дотримання прав авторів та інших правовласників, значні відмінності в законодавстві країн-членів ЄС означають, що власники прав інтелектуальної власності не можуть користуватися однаковим рівнем захисту в межах Співтовариства.

Вони не можуть користуватися однаковим рівнем захисту в Співтоваристві. В основному це стосується процедур припинення діяльності, пов'язаної з порушенням авторських прав і підробкою.

Це стосується процедур припинення діяльності, пов'язаної з порушенням авторських прав або підробкою. Тимчасові заходи, що застосовуються для забезпечення доказів, визначають рівень цивільних та кримінальних санкцій, які значною мірою відрізняються у тій чи іншій країні-члені тощо. Тому, розглядаючи проблему охорони авторського права в європейському просторі, слід звернутися до законодавства країн ЄС.

Однією з характерних рис законодавства ЄС є процес зближення національних правових і регуляторних систем стаття 30 Договору про заснування Європейського Співтовариства встановлює необхідність забезпечення безперебійного функціонування внутрішнього ринку.

Висновки до розділу I

Термін «інтелектуальна власність» означає право на результат розумової та творчої діяльності людини, що матеріалізовані у науковій, художній, виробничій та інших галузях, які полягають у володінні, користуванні і розпорядженні результатами своєї діяльності [10, с. 15].

Під авторським правом розуміють сукупність правових норм, які регулюють відносини, що виникають внаслідок створення і використання творів науки, літератури, мистецтва [9, с. 28].

У міжнародному приватному праві регулювання відносин з користування результатами інтелектуальної власності здійснюється на основі міжнародно-правових актів, що містять механізми захисту, насамперед, конвенцій.

Таким чином, можна зробити висновок, що права інтелектуальної власності, і авторське право зокрема, мають територіальний характер. Національна приналежність твору визначається місцем створення твору, незалежно від громадянства автора. Ці положення закріплені в міжнародних договорах і національних законах, які регулюють питання колізій інтелектуальної власності в міжнародному приватному праві. У сфері авторського права існує багато

питань, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності суб'єкта, таких як піратство та контрафакція.

РОЗДІЛ II ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

2.1 Міжнародно-правова охорона авторського права та суміжних прав

У наш час твори, що охороняються авторським правом, мають велике значення, оскільки вони є об'єктами права власності і мають значну цінність для їх творців. Треба сказати, що результат авторської праці – це прибутковий продукт, адже його можна передати в користування і навіть продати.

Це створює злочини щодо авторського права, які потребують захисту та захисту. Тому існує потреба у створенні ефективного та чіткого механізму захисту авторського права як на національному, так і на міжнародному рівнях. Забезпечення захисту авторських прав гарантує Закон України «Про авторське право і суміжні права», ст. 54 Конституції України в якій вказано, що кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної діяльності [13].

Провівши аналіз даних нормативно-правових актів, слід зазначити, що вітчизняне законодавство з питань охорони авторського права ще не повною мірою відповідає міжнародним стандартам. Через таку ситуацію громадяни, які хочуть захистити свої авторські права, більше довіряють міжнародним організаціям.

Усе це дозволяє зробити висновок про необхідність комплексного підходу при дослідженні проблем захисту прав інтелектуальної власності. Зараз існує серйозна проблема «піратства», тобто незаконного використання результатів інтелектуальної діяльності.

Проблема перекладу об'єктів авторського права у сфері літератури та мистецтва без згоди автора виникла ще у XIX ст. Тому питання охорони об'єктів інтелектуальної власності набуло великого значення та призвело до його вирішення на міжнародному рівні.

Першим нормативно-правовим актом, що захищав авторське право, була Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 р., до якої згодом вносилися зміни та доповнення. Підписання Бернської конвенції призвело до створення Бернського союзу, до якого увійшло понад 150 країн.

Україна стала учасником Бернської конвенції 25 жовтня 1995 року після набрання чинності Законом України «Про приєднання до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів» від 31 травня 1995 року.

Бернська конвенція встановила перелік виключних прав автора, до яких належать: - право автора на переклад твору; - право дозволяти його відтворення, допускати публічне виконання драматичних і музичних творів у медіа-ресурсах; - трансформувати твори з одного виду в інший; - механічний запис музичних творів тощо [2].

Бернська конвенція, а саме стаття 5, закріпила принцип територіальності, який стосується охорони об'єктів авторського права. Відповідно до цього принципу, автори твору, опублікованого в одній із держав, що підписали конвенцію, користуються захистом своїх авторських прав у всіх договірних державах.

У сфері захисту авторського права також важлива Женевська всесвітня конвенція про авторське право 1952 року. Як і Бернська, Женевська конвенція базується на принципі територіальності [4, с. 21].

Про це йдеться у ст. 2 Загальної конвенції: «Твори, опубліковані громадянами будь-якої Договірної Держави, як і твори, опубліковані вперше на території такої Держави, користуються в будь-якій іншій Договірній Державі охороною, яку ця держава надає творам своїх громадян, які вперше публікуються на своїй території» [9].

Проаналізувавши вищевикладене, можна сказати, що хоча Україна є учасником Міжнародних конвенцій про охорону інтелектуальної власності, проблеми відповідальності за порушення авторського права все ще існують і потребують негайного вирішення.

Україна прагне вступити до Європейського співтовариства, тому нашій країні необхідно вирішити комплекс важливих економічних, правових та соціальних питань. І велике значення в цьому питанні має удосконалення національного законодавства у сфері інтелектуальної власності, зокрема забезпечення ефективної правової охорони результатів творчої діяльності творців, а саме митців.

Зрештою, незважаючи на те, що національне законодавство закріплює широкий спектр їхніх прав, на практиці ці положення не виконуються. Цей факт свідчить про те, що національне законодавство про авторське право працює лише на папері. Однією з основних причин є відсутність чіткого та послідовного механізму правозастосування, а також слід зазначити недостатню ефективність окремих норм, покликаних регулювати відносини у цій сфері.

Для вирішення проблеми більш ефективного регулювання охорони авторського права необхідно вжити наступних заходів, а саме: посилити контроль за обігом продукції інтелектуальної власності, збільшити штат відповідних структур, який би займався регулюванням дотримання всіх норм законодавства щодо захисту авторського права, а також необхідно збільшити фінансування, запровадити єдиний штамп єдиної ліцензійної марку.

Ступінь захисту авторського права і суміжних прав є одним із показників сучасного взаємовигідного співробітництва європейських держав. Тому для того, щоб Україна могла ефективно подолати всі бар'єри на шляху до Європейського співтовариства, все ще необхідно приділяти велику увагу питанню авторського права та захисту суміжних прав, що є дуже важливим фактором.

Розвиток України як правової та демократичної держави у XXI столітті зумовив реалізацію низки процесів, пов'язаних із вдосконаленням законодавства. Не стала винятком і сфера інтелектуальної власності, у правовому регулюванні якої важливу роль відіграють міжнародні акти.

Національне законодавство щодо захисту прав інтелектуальної власності діє лише в межах країни. А винаходи чи твори, захищені авторським правом, можуть

бути легко незаконно вивезені за межі країни їх походження, таким чином позбавляючи винахідників права на винагороду за їх використання.

Необхідність вивчення міжнародних норм у сфері інтелектуальної власності зумовлена зобов'язаннями України за міжнародними та міжурядовими угодами, зокрема, в рамках членства України в СОТ, ВОІВ тощо.

Найбільш значущими у сфері інтелектуальної власності є Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності 1967 року, Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 року та Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 року, оскільки вони початківці в галузі міжнародного захисту прав інтелектуальної власності.

Всесвітня організація інтелектуальної власності, яка є однією зі спеціалізованих організацій системи ООН, координує комплекс заходів міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної власності. Слід зазначити, що ВОІВ була створена шляхом укладення Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 року та Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів 1886 року.

У 1967 році було укладено Конвенцію про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, але вона набула чинності лише через три роки. Місія організації полягає в тому, щоб сприяти захисту інтелектуальної власності в усьому світі через співпрацю держав і, за необхідності, через взаємодію з будь-якою іншою міжнародною організацією.

ВОІВ сприяє захисту інтелектуальної власності в усьому світі, гармонізації окремих норм міжнародного права у сфері інтелектуальної власності, встановленню та підтриманню законності прав промислової власності.

Україна є членом Всесвітньої організації інтелектуальної власності, а тому виконує свої зобов'язання майже за всіма існуючими міжнародними документами у сфері інтелектуальної власності.

Метою Паризької конвенції про охорону промислової власності є забезпечення правової охорони результатів інтелектуальної діяльності, спрямованої на значне підвищення якості товарів. Дія цієї конвенції

поширюється на об'єкти права промислової власності (винаходи, промислові зразки, товарні знаки, географічні зазначення, корисні моделі, захист від недобросовісної конкуренції) [10].

Всесвітня конвенція про авторське право була розроблена і прийнята на спеціальній конференції, що відбулася під егідою ЮНЕСКО 6 вересня 1952 р. в Женеві, метою якої є створення універсального режиму охорони та охорони авторського права на літературні, наукові та художні твори. на міжнародному рівні. Опубліковані роботи, такі як письмові, музичні, драматичні та кінематографічні твори, картини, графіка та скульптура, доступні для використання. У Конвенції досить чітко регламентується порядок публікації творів, оформлення авторства, конкретні гарантії матеріальних і нематеріальних прав авторів [5, с. 26].

Договір ВОІВ про авторське право, ухвалений Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р., передбачає, що охорона авторського права поширюється на форму вираження, а не на ідеї, процеси, методи чи математичні концепції як такі. Інформація про керування правами означає інформацію, що ідентифікує твір, автора твору, власника будь-яких прав на твір, або інформацію про умови використання твору, а також будь-які числа чи коди, що представляють таку інформацію, якщо будь-який із цих інформаційних елементів додається до примірника твору або виникає у зв'язку з розповсюдженням твору серед широкого загалу.

Страсбурзька угода про міжнародну класифікацію патентів (1971 р.) заснувала Міжнародну патентну класифікацію, яка розділила всі галузі техніки і технології на вісім розділів, що включали приблизно 71 тис. назв. Індекс кожного заголовка складається з літер латинського алфавіту та арабських цифр, і ці індекси зазначаються на кожному патентному документі, опублікованій заявці та патенті, виданому на винахід [6].

Страсбурзька угода про міжнародну класифікацію патентів (1971 р.) заснувала Міжнародну патентну класифікацію, яка розділила всі галузі техніки і технології на вісім розділів, що включали приблизно 71 тис. назв. Індекс кожного

заголовок складається з літер латинського алфавіту та арабських цифр, і ці індекси зазначаються на кожному патентному документі, опублікованій заявці та патенті, виданому на винахід [6].

Згідно з Угодою патентні відомства країн-учасниць повинні зазначати в кожній публікації та в офіційних документах щодо реєстрації прав на промислові зразки відповідні індекси з Міжнародної класифікації промислових зразків. Потреба в міжнародній патентній класифікації зумовлена необхідністю пошуку патентних документів для дослідження рівня техніки. Такий пошук необхідний як для патентних відомств, які видають патенти на винаходи, так і для потенційних винахідників, дослідницьких організацій та інших осіб, які займаються розробками та їх використанням.

Договір про патентне право, прийнятий 15 січня 2002 р., спростив формальності та впорядкував процедури для національних і регіональних патентних заявок, визначив стандартний набір формальних вимог (стандартне формулювання, спрощені процедури, засоби запобігання випадковій втраті прав та принципи, що ґрунтуються на електронному поданні).

Віденська конвенція про міжнародну класифікацію зображувальних елементів товарних знаків (1973 р.) встановлює класифікацію для розгляду заявок на реєстрацію прав на торговельні марки, що складаються з зображувальних елементів, що їх містять. Тому патентні відомства країн-учасниць Паризької конвенції відмічають в офіційних виданнях документи, пов'язані з реєстрацією прав на товарні знаки, відповідні позначення цієї класифікації.

Лісабонський договір про правову охорону географічних зазначень і міжнародну реєстрацію прав на них (1958 р.) сприяє забезпеченню правової охорони географічних зазначень за рахунок міжнародної реєстрації прав на них. Реєстрацію цих прав здійснюватиме Міжнародне бюро Всесвітньої організації інтелектуальної власності в Женеві на підставі запиту, поданого компетентним органом держави-учасниці цієї угоди. Також, відповідно до Лісабонської угоди,

країни-учасниці повинні забезпечити правову охорону географічних зазначень доти, доки вони мають правову охорону в країні походження [5, с. 342].

У рамках СОТ питання, пов'язані з правами інтелектуальної власності, регулюються Угодою СОТ про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. Новим для багатосторонніх міжнародних угод про захист прав інтелектуальної власності є визначення принципу найбільшого сприяння, згідно з яким будь-яка перевага, допомога, привілей чи імунітет, надані однією стороною угоди громадянам будь-якої іншої країни, повинні бути негайно та беззастережно надані громадянам усіх інших країн-членів із визначенням індивідуальних вилучень.

Анікіна Г. В. [1] зазначає, що в даний час у світі сформувався цілий комплекс міжнародно-правових договорів універсального характеру, які щодо інтелектуальної власності. Нині до складу цього комплексу входить низка міжнародних угоди, адміністративні функції яких виконує ЮНЕСКО, Всесвітня організація інтелектуальної власності (далі – ВОІВ), Світової організації торгівлі (далі – СОТ). Відповідно, вважається [5], що суміжні права на міжнародному рівні регулюються наступним документи, ратифіковані Україною:

1. Міжнародна конвенція про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Римська конвенція) від 26.10.1961 р.
2. Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм від 29.10.1971 р.
3. Договір ВОІВ про виконання і фонограми (далі – ДВФ) від 20.12.1996 р.
4. Брюссельська конвенція про поширення сигналів, що несуть програми, які передаються через супутники від 21.05.1974 р.

До цього переліку слід додати Угоду про комерційні аспекти прав інтелектуальної власності майна від 15.04.1994 (Угода ТРІПС; щодо суміжних прав - статті 11, 14), яка обов'язкові для членів СОТ, а також Бернська конвенція про охорону літератури та художні твори (в частині статті 6 щодо гарантій немайнових прав авторів творів).

Бернську, Женевську конвенції та Договір ДВФ адмініструє Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) [9], Брюссельську конвенцію – ЮНЕСКО, а Римську – спільно ЮНЕСКО, ВОІВ та Міжнародна організація праці (МОП) (ст. 29 Конвенції).

Суміжні права — вид прав інтелектуальної власності, спрямований на захист інтересів фізичних і юридичних осіб, які сприяють створенню творів, які після створення стають доступними для широкої публіки.

Положення міжнародно-правових актів трансформовано в національне законодавство України. Відповідні положення містяться в Закони України «Про міжнародне приватне право», «Про авторське право та суміжних прав». У Законі України «Про міжнародне приватне закон» передбачено колізійну норму щодо застосування законодавства країни, де потрібен захист авторських прав. Відповідно до закону України «Про авторське право і суміжні права» присуджується авторам незалежно від громадянства та постійного місця проживання, чиї твори вперше опубліковані чи неопубліковані, але виражені в об'єктивній формі на території України.

6 березня 1998 р. країни СНД уклали Угоду про співпраця для припинення злочинів на місцях інтелектуальна власність. Відповідно до цієї угоди кожна з країн має право на основі взаємності надавати іншим фізичним та юридичним особам режим країн-учасниць не менш сприятливий, ніж режим їхніх власних громадян країни або створених на її території юридичних осіб.

Авторське право та суміжні права включені в набір об'єктів інтелектуальної власності, і їх захист стає все більш актуальним, оскільки зі зростанням важливість таких прав зростає сила і кількість атак на них, особливо по загальний вплив Інтернету на людей сьогодні.

2.3 Захист авторських і суміжних прав за законодавством України

Нині в українському законодавстві немає чіткого визначення понять «авторське право» та «суміжні права». Але, підсумовуючи інформацію з наявних

нормативних актів і доробок науковців, можна визначити ці поняття таким чином: авторське право – це сукупність прав, які належать автору у зв'язку зі створенням і використанням твору літератури, науки, мистецтва; суміжне право – це особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності на виконання літературних, драматичних, музичних та інших творів, а також фонограми, відеограми, програми організацій мовлення.

Питанням захисту авторських і суміжних прав в Україні займалися такі науковці, як Б.М. Криволапов, Д.Д. Позова, С.І. Мушкет, Д.П. Корчагіна, М.В. Самарцева та ін.

Конституцією України передбачено право кожної людини володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41).

Захист немайнових особистих прав і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Основним регулятором цієї сфери інтелектуальної власності в нашій державі є Закон України «Про авторське право і суміжні права». Розділ II і III цього нормативно-правового акта містять основні положення щодо понять авторського права та суміжних прав відповідно. Згідно з цим законом суб'єктами авторського права є автори творів. Об'єктами авторського права і є вищезгадані твори, саме у галузі науки, літератури і мистецтва. Щодо суміжних прав, то суб'єктами суміжних прав є виконавці творів, виробники фонограм, виробники відеограм, їхні спадкоємці й особи, котрим на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконань, фонограм, відеограм відповідно, а також організації мовлення та їхні правонаступники. Об'єктами суміжних прав є виконання творів, фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення [13].

Питання авторських і суміжних прав також висвітлюється у главах 36 і 37 відповідно у Цивільному кодексі України (ст. 433–456) [13]. Положення щодо

захисту авторських і суміжних прав містяться в розділі V Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Завдяки ст. 53 можна чітко визначити дії, що є порушенням таких прав. Такими діями є Порушення особистих немайнових та/або майнових авторських і суміжних прав є, зокрема: 1.плагіат, використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав, якщо такі дії не підпадають під передбачені Законом випадки вільного використання об'єктів авторського права або об'єктів суміжних прав, без дозволу суб'єкта таких прав, у тому числі:

піратство у сфері авторського права і суміжних прав - відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження піратських примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, незаконне використання програм організації мовлення, камкординг, а також Інтернет-піратство, тобто незаконне використання об'єктів авторського права та/або об'єктів суміжних прав із застосуванням мережі Інтернет;

ввезення на митну територію України без дозволу суб'єктів авторського права та/або суб'єктів суміжних прав примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, записів передач організації мовлення;

камкординг.

2. використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав, якщо такі дії не підпадають під передбачені Законом випадки вільного використання об'єктів авторського права або об'єктів суміжних прав, з дозволу суб'єкта таких прав, але з порушенням умов, на яких такий дозвіл було надано. 3. зловживання посадовими особами організації колективного управління службовим становищем, що призвело до невиплати або неналежних розподілу і виплати винагороди суб'єкту авторського права або суб'єкту суміжних прав. 4. будь-які дії з недозволеного обходу технологічного засобу захисту об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав, у тому числі кардшейрінг, а також виготовлення, реклама, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і

застосування засобів для такого обходу. 5. кардшейрінг. 6. підроблення, зміна чи вилучення інформації про управління правами, зокрема в електронній (цифровій) формі, без дозволу відповідного суб'єкта авторського права або суб'єкта суміжних прав. 7. імпорт, розповсюдження примірників об'єктів авторського права та/або об'єктів суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів майнових прав на ці об'єкти вилучено чи у яких змінено інформацію про управління правами, зокрема в електронній (цифровій) формі. 8. управління веб-сайтом, який шляхом індексації метаданих твору або об'єкта суміжних прав та наданням пошукової системи, дозволяє користувачам цього веб-сайту знаходити та поширювати твір або об'єкт суміжних прав у межах однорангової мережі без дотримання майнових прав суб'єктів авторського права та/або суб'єктів суміжних прав [13].

Спираючись на нормативно-правові документи України, можна виокремити такі основні положення щодо способів цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав: по-перше, по захист свого авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти цих прав мають право звертатися в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їх компетенції; по-друге, для захисту цих прав суд має право постановити рішення чи ухвалу про відшкодування моральної (немайнової) шкоди з визначенням розміру відшкодування; відшкодування збитків, завданих порушенням; стягнення із порушника доходу, отриманого внаслідок порушення; виплату компенсації; заборону опублікування творів тощо. Суд також може постановити накласти на порушника штраф у розмірі 10 % від суми, присудженої судом на користь позивача, або вилучити чи конфіскувати всі контрафактні примірники творів, фонограм, відеограм чи передач [20].

Варто зазначити також про порушення авторських, суміжних прав при використанні мережі Інтернет, тому що в Інтернеті робиться значна кількість таких порушень. У цьому разі суб'єкт авторського права і (або) суміжних прав має право звернутися до власника веб-сайту, вебсторінки, де використана

відповідна електронна (цифрова) інформація, із заявою про припинення порушення [18].

Слід зазначити, що в Україні працює Українське агентство з авторських і суміжних творів прав, місія якої є: «бути надійним гарантом захисту авторського права та інтелектуальної власності на території України».

Відповідно до ст. 176 Кримінальний Кодекс України про умисне незаконне відтворення, поширення об'єктів авторського права якщо завдали значної матеріальної шкоди, великому або особливо великому розмірі, передбачено покарання у вигляді штрафу, виправних робіт або позбавлення волі з конфіскацією та знищенням усіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерні програми, бази даних [17].

Висновки до розділу II

У сучасних умовах міжнародна система захисту прав інтелектуальної власності тяжіє до формування та функціонування єдиних підходів. Проте, незважаючи на стрімкий розвиток технологій, з'являються нові способи порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності. У цьому сенсі необхідним є подальший розвиток та вдосконалення міжнародно-правових актів як у сфері охорони, так і захисту прав інтелектуальної власності.

Абсолютизація охорони авторського права і суміжних прав не означає автоматичного приведення цієї охорони до міжнародних стандартів. Система гарантій прав громадян на доступ до культурних цінностей має включати також гарантії збалансованого доступу до фонограм, відеограм, передач як об'єктів культурної спадщини людства.

У сфері захисту авторських і суміжних прав в Україні діють законодавчо закріплені засоби захисту цих прав. Але рівень загрози для цих прав дещо недооцінений у нашій країні, адже тут рівень захисту авторських і суміжних прав все ж таки є недостатній. Тому можна запропонувати деякі заходи, які можуть

зробити такий захист ефективнішим. Це, по-перше, посилення відповідальності за порушення авторських і суміжних прав. Так, в Україні діє кримінальна відповідальність за порушення цих прав, але вона потребує конкретизації та розповсюдження на більш широке коло правопорушень у цій сфері. По-друге, пропозицією також є видання окремого нормативно-правового акта з питання авторського права в мережі Інтернет. По-третє, можна встановити нові переваги в разі реєстрації об'єктів авторських і суміжних прав, більш привабливих для правовласників. Адже тільки шляхом вдосконалення законодавства можна говорити у майбутньому про високий рівень захисту цих прав у нашій країні.

РОЗДІЛ III ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Право на захист є одним із основних прав усіх учасників правовідносини. Реалізація цього права визначає вибір способу даного захисту. Статтею 8 Конституції України гарантується право на захист конституційних прав і свобод людини і громадянина. У Цивільному Кодексі України право на захист також гарантується у ч. 1 ст. 15, де визначено: «кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання» [19].

Способи захисту прав завжди були тісно пов'язані з юридичною відповідальністю.

Вони були предметом численних наукових досліджень. Наприклад. Є. Харитонов розглядає захист цивільних прав та інтересів як правомірну реакцію учасників цивільних відносин, суспільства та держави на порушення, невизнання чи оспорювання цивільного права з метою припинення порушення, поновлення чи визнання цивільного права або компенсації завданої правомочній особі шкоди [20, с. 183].

Науковці визначають цивільно-правовий захист через види впливу, які передбачені законом. Визначено види та міру можливого або примусового впливу на неправомірно порушені суспільні відносини з метою відновлення порушених прав.

Він спрямований на відновлення невизнаних або оспорюваних прав [5, с. 94].

Найбільш повним описом способів захисту прав є вимога щодо попередження, припинення або усунення порушень прав, а не відшкодування збитків.

Варто подивитись на ст. 432 ЦК України, де вказані способи захисту при порушенні прав інтелектуальної власності. У ч. 2 зазначеної статті вказано: «Суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про:

- 1) застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;
- 2) зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорту чи експорту яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;
- 3) вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності та знищення таких товарів;
- 4) вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь;
- 5) застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- 6) опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення» [19].

Авторське право потребує захисту та підтримки. Відповідно до Конституції України громадяни України мають право на інтелектуальну власність, авторське право, особисті та матеріальні блага, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності (стаття 54 Конституції України) [16].

Так, Р.О. Стефанчук правильно пише, що вимагати визнання свого авторського права можна не тільки тоді, коли ваші права можуть бути порушені, але й тоді, коли вже дане право порушене через публікацію твору під іменем іншого автора (плагіат) [17, с. 128].

Захист авторських прав стає дедалі складнішим через розвиток технічних засобів і способів запису та поширення інформації [11, с. 301].

До проблем охорони та захисту авторського права також можна віднести значне відставання законодавства від розвитку новітніх технологій, наслідком якого є неврегульованість сфери авторського права; більше того, досягненнями

у сфері новітніх технологій активно користуються не тільки виробники фонограм, але й правопорушники [18, с. 28].

Визначення поняття «захист авторського права» в чинному законодавстві України не знаходить свого відображення, проте складові містяться у ЦК України, а також у Законі України «Про авторське право і суміжні права».

Поняття «захист авторського права» враховано законодавцем крізь призму комплексу певних заходів, які передбачені законодавством і полягає в застосуванні до правопорушника спеціальних заходів правового характеру, юридичну відповідальність у разі порушення майнових та особистих немайнових авторських прав.

Захист авторського права розглядається в юридичній літературі, як «сукупність заходів, спрямованих на поновлення чи визнання авторського права, а також захист інтересів їх суб'єктів при порушенні чи оспорюванні цього права» [17, с. 56].

Визначають загальні та спеціальні ознаки захисту авторського права. Загальні ознаки охорони авторського права включають:

- 1) правовідновлююча мета;
- 2) забезпечується здійсненням активних дій з боку потерпілого або держави;
- 3) негативний вплив на порушника.

Спеціальними ознаками захисту авторського права є такі:

- 1) потерпілий це суб'єкт авторського права;
- 2) авторське право може бути захищене способами, визначеними Законом України «Про авторське право і суміжні права»;

3) заходи цивільно правової відповідальності за порушення авторського права встановлені законом. Стаття 55 Закону України «Про авторське право і суміжні права» має назву Цивільно-правовий захист авторського права і суміжних прав [13]. Ця стаття передбачає юрисдикційну форму захисту авторського права, оскільки встановлює право суб'єктів авторського права

звертатися за захистом своїх прав у встановленому порядку до суду та інших органів відповідно до їх компетенції [13].

Проаналізувавши ч. 2 ст. 55 Закону «Про авторське право і суміжні права» бачимо, що способами захисту авторського права є:

- 1) визнання авторського права або суміжних прав;
- 2) відновлення становища, яке існувало до порушення;
- 3) припинення та/або заборону вчиняти дії, що порушують авторське право та/або суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;
- 4) стягнення винагороди, передбаченої законодавством про авторське право і суміжні права;
- 5) відшкодування моральної шкоди;
- 6) відшкодування збитків, завданих порушенням авторського права або суміжних прав, включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права або суміжних прав, або стягнення компенсації;
- 7) припинення підготовчих дій до порушення авторського права та/або суміжних прав, у тому числі шляхом призупинення митних процедур, якщо є підстави вважати, що на митну територію України чи з митної території України можуть бути пропущені піратські примірники творів, фонограм, відеограм, засоби обходу технологічного засобу захисту об'єктів авторського права та/або об'єктів суміжних прав тощо;
- 8) опублікування за рахунок порушника в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права та/або суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень;
- 9) вжиття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права та/або суміжних прав [13].

Законодавчий перелік способів захисту авторського права не є вичерпним.

У сучасних реаліях правозастосування, медіації та арбітражу третейські суди набувають популярності як альтернатива суду. В Україні у 2021 році прийнято Закон України «Про медіацію», який «визначає правові засади та

порядок проведення медіації як позасудового процесу вирішення конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його освіти та інші питання, пов'язані з цим процесом» [14].

Наступна особливість методів захисту авторських прав полягає в тому, що лише авторському праву властиво нести відповідальність за «загрозу порушення авторських прав». В юридичних джерелах згадується, що сама дія створює загрозу порушення авторського права сам по собі не є злочином, але є його підставою, створює реальну можливість для його реалізації [11, с. 125].

На підставі вище зазначеного, можемо дійти висновку, що за чинним законодавством України способи захисту авторського права класифікують на загальні, тобто ті, які закріплюються ст. 16 ЦК України та спеціальні, які регулюються Законом України «Про авторське право і суміжні права». Так, загальними способами захисту авторського права є:

- 1) визнання права;
- 2) визнання правочину недійсним;
- 3) припинення дії, яка порушує право;
- 4) відновлення становища, яке існувало до порушення;
- 5) примусове виконання обов'язку в натурі;
- 6) зміна правовідношення;
- 7) припинення правовідношення;
- 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди;
- 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди;
- 10) визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом чи судом у визначених законом випадках [2, 178].

Держава передбачає здійснення захисту суб'єктів авторського права різними способами та заходами, які залежать від виду порушення, суспільної небезпеки скоєного правопорушення, заподіяної іншим особам шкоди [3, с. 85].

Висновки до розділу III

Цивільно-правова відповідальність за порушення авторського права – вид юридичної відповідальності, який має особливості, зумовлені природою авторського права:

- 1) підставою виникнення є цивільне правопорушення;
- 2) умовами виникнення є завдання шкоди, протиправна поведінка завдавача шкоди, причинно-наслідковий зв'язок між шкодою і протиправною поведінкою, вина (може бути і без вини у виняткових випадках);
- 3) виникає при порушенні як норм закону, так і при порушенні договірних зобов'язань;
- 4) заходами відповідальності є відшкодування збитків, відшкодування моральної шкоди та виплата компенсації.

Суб'єктами цивільно-правової відповідальності за порушення авторського права є автор та інші фізичні та юридичні особи, які набули права на твір відповідно до правочину або закону. Ці особи можуть бути як жертвами порушення авторських прав, так і порушниками (у виняткових випадках).

Об'єктом відносин цивільно-правової відповідальності за порушення авторського права є особисті (немайнові) права та майнові права на твори в галузі науки, літератури та мистецтва. Залежно від підстав виникнення прав та обов'язків розрізняють договірну та позадоговірну (деліктну) цивільно-правову відповідальність за порушення авторського права.

Договірна відповідальність настає за невиконання або неналежне виконання зобов'язань за авторським договором; недоговірна (деліктна) відповідальність включає порушення відповідного законодавства.

З аналізу адміністративного законодавства випливає, що порушення авторського права може мати різний ступінь суспільної небезпеки і, як наслідок, вид відповідальності.

Зазначені норми адміністративного законодавства не позбавляють порушника обов'язку притягнення до цивільної відповідальності. Це зумовлено тим, що адміністративно-кримінальна відповідальність має публічно-правовий характер, а цивільно-правова – приватно-правовий.

Підставою для притягнення до адміністративної відповідальності є адміністративний злочин, кримінальної – злочин, а цивільно-правової – цивільне правопорушення. Застосування санкцій за порушення авторського права в адміністративному праві залежить від розміру шкоди, міри та ступеня суспільної небезпеки, в той час як для цивільно-правової відповідальності вони не мають значення. Отже, для захисту авторських прав застосовуються цивільно-правові, адміністративні та кримінальні способи.

ВИСНОВКИ

Забезпечення прав власності корпорацій на результати інтелектуальної діяльності є важливим і складним напрямом державної політики. Особливого значення це питання набуло в останні роки, коли науково-технічний розвиток набрав обертів і практично будь-яка інформація може бути поширена серед необмеженої кількості суб'єктів.

Крім того, інформаційні технології дозволяють поширювати інформацію як на національному, так і на міжнародному рівнях. Тому захист і правова підтримка прав інтелектуальної власності має першорядне значення як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Глобалізація призвела до швидкого та точного обміну інформацією, що, в свою чергу, збільшило ймовірність вчинення правопорушень, які порушують права інтелектуальної власності у цій сфері. На національному рівні практично всі країни мають спеціальні нормативні акти або окремі правила, що регулюють як права інтелектуальної власності, так і їх захист.

Сьогодні найпоширенішими порушеннями авторського права є правопорушення, пов'язані з незаконним використанням виключних майнових прав автора.

Термін «інтелектуальна власність» означає право на результат розумової та творчої діяльності людини, що матеріалізовані у науковій, художній, виробничій та інших галузях, які полягають у володінні, користуванні і розпорядженні результатами своєї діяльності.

Під авторським правом розуміють сукупність правових норм, які регулюють відносини, що виникають внаслідок створення і використання творів науки, літератури, мистецтва.

У міжнародному приватному праві регулювання відносин з користування результатами інтелектуальної власності здійснюється на основі міжнародно-правових актів, що містять механізми захисту, насамперед, конвенцій.

Початком системи міжнародної охорони авторського є Бернська конвенція (Паризький акт від 24 липня 1971 р.) про охорону літературних та художніх творів і Всесвітня (Женевська) конвенція про авторське право від 6 вересня 1952 р. у світі сформувався цілий комплекс міжнародно-правових договорів універсального характеру, які щодо інтелектуальної власності. Нині до складу цього комплексу входить низка міжнародних угоди, адміністративні функції яких виконує ЮНЕСКО, Всесвітня організація інтелектуальної власності, Світової організації торгівлі. суміжні права на міжнародному, а також ратифіковані Україною:

1. Міжнародна конвенція про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Римська конвенція) від 26.10.1961 р.
2. Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм від 29.10.1971 р.
3. Договір ВОІВ про виконання і фонограми (далі – ДВФ) від 20.12.1996 р.
4. Брюссельська конвенція про поширення сигналів, що несуть програми, які передаються через супутники від 21.05.1974 р.
5. Угода про комерційні аспекти прав інтелектуальної власності майна від 15.04.1994 (Угода ТРІПС; щодо суміжних прав - статті 11, 14), а також Бернська конвенція про охорону літератури та художні твори (в частині статті 6 щодо гарантій немайнових прав авторів творів).

Бернську, Женевську конвенції та Договір ДВФ адмініструє Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) [9], Брюссельську конвенцію – ЮНЕСКО, а Римську – спільно ЮНЕСКО, ВОІВ та Міжнародна організація праці (МОП) (ст. 29 Конвенції).

Існують дві форми захисту авторського права, а саме – юрисдикційна та неюрисдикційна.

Захист авторських прав здійснюється в судовому порядку. Більшість цивільно-правових спорів, пов'язаних з авторським правом, розглядаються в суді.

Спеціальним порядком захисту авторського права є адміністративний порядок його захисту. Адміністративний порядок –це спосіб, за допомогою якого особа, чії права або законні інтереси порушено, може захистити їх шляхом звернення з позовом до відповідного державного органу.

Авторське право в Україні регулюється Цивільним кодексом та Законом України «Про авторське право та суміжні права».

Проблема охорони та захисту авторського права є одним з пріоритетних завдань у галузі вдосконалення законодавчої бази сучасних держав, тому закономірним буде вдосконалення наявних нормативно-правових актів в цій сфері з метою ефективного реагування на порушення авторських прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анікіна Г. В. До питання про особисті немайнові права інтелектуальної власності автора. Право.ua. 2022. №2. С. 155-159. URL: http://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/Pravo-ua-2022-2/Pravo_ua_2022_2_155.pdf
2. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Паризький акт від 24 липня 1971 року, змінений 2 жовтня 1979 року: [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_051. Заголовок з тексту.
3. Бондхас Д. А. Захист об'єктів прав інтелектуальної власності в Україні : виклики та перспективи / наук. кер. А. С. Славко // Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 18-19 травня 2023 р. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 345-349.
4. Булеца С.Б., Чепурнов В.О. Правове регулювання немайнового права на зображення. Аналітично-порівняльне правознавство – електронне наукове фахове видання. №5. 2023. С.207-214
5. Ващинець, І. І. (2023). ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ ВІЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО І СУМІЖНИХ ПРАВ. Часопис Київського університету права, (4), 186-189. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2023.33>
6. Всесвітня конвенція про авторське право, прийнята 6 вересня 1954 року : [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_052. Заголовок з тексту.
7. Директива Ради 91/250/ЄЕС від 14 травня 1991 року про правову охорону комп'ютерних програм // Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавства України / За ред. Ю. М. Капіци: кол. авторів: Ю. М.

- Капіца, С. К. Ступак, В. П. Воробйов та ін. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2006. С. 686–692.
8. Директива Ради 93/83/ЄЕС від 27 вересня 1993 року про координацію деяких положень авторського права і суміжних прав на застосування їх до супутникового мовлення та кабельної ретрансляції //Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавства України // За ред. Ю. М. Капіци: кол. авторів: Ю. М. Капіца, С. К. Ступак, В. П. Воробйов та ін. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2006. С. 708–715.
 9. Єрофєєнко Л. В. Правовий аналіз законодавства щодо захисту прав інтелектуальної власності під час дії воєнного стану / Л. В. Єрофєєнко // Приватно-правові та публічно-правові відносини: проблеми теорії та практики : збірник матеріалів III Міжнародної конференції, 6 жовтня 2023 р. Кропивницький: ДонДУВС, 2023. С. 210-213.
 10. Запорожець, І. Г. (2006). Адміністративно-правові засади управління у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07, 201 с., Харків. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. с. 141. Режим доступу: <https://cutt.ly/7cV0av1>
 11. Інтелектуальна власність та авторське право: методичні рекомендації з дисципліни для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 12 Інформаційні технології спеціальності 126 Інформаційні системи та технології ОПП «Управління ІТ проєктами» / Уклад.: Олена ПОПАДИЧ, Ігор ЛЯХ, Василь КУТ. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. 79 с.
 12. Омельченко Ю. М. Міжнародна охорона авторського права / Ю. М. Омельченко // Римське право як підґрунтя сучасного права Європи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 27 травня 2016 р.) / за заг. ред. Є. О. Харитонова ; НУ "ОЮА". Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса : Фенікс, 2016. С. 223-225.
 13. Про авторське право та суміжні права: Закон України у редакції від 15.03.2023 року. Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20>.

14. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021. № 1875-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 7. Ст. 51.
15. Савліва Н. О. Особливості охорони авторського права в міжнародному приватному праві // Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір: [Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Національний авіаційний університет, 24 лютого 2023 р.] – Ст. 517-520.
16. Спасова К. І. Відшкодування моральної шкоди при порушенні немайнових прав у соціальних мережах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2021. 227 с
17. Стефанчук Р. О. Компенсація моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав: проблеми та шляхи вирішення. Університетські наукові записки. № 1(21). 2017. С. 67-83.
18. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності //Результати Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів: тексти офіційних документів. Київ , 1998. С. 336–370. Угоду ТРІПС укладено 15 квітня 1994 р., набула чинності 1 січня 1995 року.
19. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n2233>.
20. Цивільно-правовий захист права власності : навч.-метод. посіб. для здобув. освітньо-наук. програми «Д-р філософії», спец. «Приватне право і підприємництво» [Електронне видання] / за ред.: Є. О. Харитонova, К. Г. Некіт ; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 53 с.